

חינוך חברתי קהילתי איחוד בחבורה בנושא קיימות וסינווי האקלים

בית מדרש ירוק

תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיִתקן אחרֶיךָ. (קהלת רבה ז)

צוותי חינוך יקרים,
לקראת א' בשבט, "שבט בטבע", מוגשת לכם הצעה ללימוד משותף בנושא קיימות ושינויי האקלים והדרכים שבהן אנחנו יכולים לפעול למען איכות הסביבה ולמען קידום קיימות.

בלימוד שלפניכם, קטעי מקורות שונים ושאלות למחשבה, לדיון ולשיח קבוצתי.

♣ פני השטח של כדור הארץ התחממו בכ-0.9 מעלות צלזיוס בממוצע לעומת העידן הטרומ-תעשייתי (אמצע המאה ה-19), כתוצאה מעלייה בשיעור הפחמן הדו-חמצני וגזי חממה נוספים באטמוספירה. עיקר ההתחממות נרשמה החל משנות ה-70 של המאה העשרים. מאז, כל עשור היה חם יותר מקודמו.

♣ לצד העלייה בטמפרטורה הממוצעת, נמדדים ברחבי העולם אירועי אקלים קיצוניים חמורים ורבים יותר. התופעה משתנה מאזור לאזור, אך בהכללה ניתן לומר שנרשמים ימים רבים יותר שבהם יש עומס חום קיצוני, ומתמעטים ימי הקור. כמו כן, מתרבים אירועי הגשם הקיצוניים, שבהם מומטרות כמויות גדולות של גשם על פני זמן קצר.

♣ לא רק השטח היבשתי של כדור הארץ מושפע משינוי האקלים: גם השכבה העליונה של מי האוקיינוסים התחממה בעשרות השנים האחרונות, בקצב של 0.12 מעלות צלזיוס בעשור, ובסך הכל כמעלת צלזיוס אחת במאה השנים האחרונות. התחממות הים גורמת להמסת מוגברת ולקריסה של מדפי קרח ימיים באנטרקטיקה ובגריןלנד, מה שצפוי להגביר את קצב זרימת הקרח היבשתי שם אל הים ואת קצב עליית מפלס פני הים. כמו כן, התחממות הים גורמת להתרחבות הים ולהגדלת נפחו, מה שתורם עוד לעלייה במפלס פני הים. פני הים בעולם עלו מ-1993 בקצב של כ-3.3 מ"מ בממוצע בשנה, ובסך הכל, משנת 1880 עלו פני הים בכ-22 ס"מ.

♣ הטמפרטורה הממוצעת בישראל עולה בקצב גבוה מהממוצע בעולם. הטמפרטורה הממוצעת בישראל עלתה בכ-1.4 מעלות צלזיוס בין השנים 1950-2017, לעומת עלייה בטמפרטורה העולמית של 0.9 מעלות צלזיוס מאז תחילת המדידות לפני כ-150 שנה. חלק ניכר מעליית הטמפרטורה בישראל נרשם בשלושת העשורים האחרונים.

♣ משבר האקלים גורם גם להפחתה בכמויות המשקעים בישראל. ב-30 השנים האחרונות נרשמה מגמה של הפחתה בכמות הגשמים הכללית. על פי המודלים האקלימיים צפויה כמות המשקעים להמשיך לפחות.

עץ אגס / רחל

יד אביב בקשר הזה... אדם מקיץ משנה
ורואה: מול חלונו
עץ אגס מלבב;
ובן-רגע: הקר זה רבץ על הלב
התפורר ואינו.

הן תבין: לא יוכל האדם באבלו התעקש
על פרחו האחד שכמש
בנשיבת הסתו האכזר -
אם אביב מפיסו ומגיש לו, חיה והגש,
זר פרחים ענקי למול חלונו ממש!

♣ לפי השיר, מהי השפעתו של עץ האגס על
האדם?

♣ האם אתם מכירים מחייכם דוגמות
להשפעת הטבע על האדם? שתפו.

גִּבְנוּ לְבְרוּשִׁים / לאה גולדברג

גִּבְנוּ לְבְרוּשִׁים

אֲנַחְנוּ מִסְתִּירִים אֶת הַהָרִים מֵאַחֲרֵי בְּתִינוּ.

אֲנַחְנוּ מִתְבִּיְשִׁים לְרֹאוֹת אֶת הַפּוֹכֵב

חֲשִׁים אֶל הַרְחוּבוֹת הַרוֹחֲשִׁים

בִּלְיִסְתַּבֵּף לִבְנוּ בְּמֶרְחֵב

וְכֵף חַיִּים, עִם חִלּוֹנוֹת סְגוּרִים,

וּבְרְחוּבוֹת הַחֲגוּרִים חוּטִים

שֶׁל טֶלְפוֹן וְטֶלְגְּרָף

הַרְחֵק מִכָּל אֲשֶׁר אֶהְבְּנוּ לְתַמְנוּ,

בְּתוֹךְ הַזְּמַן

מֵעֶבֶר לְעֶצְמָנוּ.

♣ לדעתכם, מדוע נקרא השיר 'גבנו

לברושים?'

♣ לדעתכם, מה מבקשת המשוררת לבטא

בשיר זה? האם אתם מזדהים איתה?

♣ כיצד לדעתכם אפשר להתמודד עם

התופעה שהמשוררת מדברת עליה?

בְּשָׁעָה שֶׁבָרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן

נָטְלוּ וְהַחֲזִירוּ עַל כָּל אֵילָנֵי גֵן עֵדֶן

וְאָמַר לוֹ: רְאֵה מַעֲשֵׂי כַּמָּה נְאִים וּמְשׁוּבְּחִין הֵן וְכַל מָה שֶׁבָרָאתִי –

בְּשִׁבְלֶךָ בָּרָאתִי,

תֵּן דַּעְתְּךָ שְׁלֵא תִקְלַקֵּל וְתַחְרִיב אֶת עוֹלָמִי,

שָׂאֵם קְלֵקֶלֶת אֵין מִי שִׁיתֵקֵן אַחֲרָיָהּ.

(קהלת רבה ז)

"כִּי תִצּוֹר אֶל עֵיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָהּ

לְכַדֵּחַ עָלָיו גִּרְזֵן כִּי מִמֶּנּוּ תֵאכַל וְאֵתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה לְבֹא

מִפְּנֵיהָ בְּמִצּוֹר. רַק עֵץ אֲשֶׁר תִּדַּע כִּי לֹא עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֵתוֹ תִשְׁחִית וְכָרַת

וּבְנִית מְצוֹר עַל הָעֵיר אֲשֶׁר הוּא עוֹשָׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ."

דברים כ, יט-כ

מוסר היהדות עומד איתן על בסיס של ריסון, הסתפקות והתאפקות.

בלא בסיס זה יהיו לשווא כל האמצעים האקולוגיים שבעולם. ביסודה של

כל גישה לבעיית האקולוגיה מוכרחים להיות צמצום התאוה, רגישות

לצרכי האחרים – הן לחברה והן ליצורי כפיו של הקב"ה.

הרב אהרן ליכטנשטיין, הגות, ד', יהדות בחברת ימינו

♣ כיצד אתם מבינים את המדרש? מה משמעותו לחיינו?

♣ "כל מה שבראתי – בשבילך בראתי", "תן דעתך שלא תקלקל

ותחריב את עולמי". מהו המתח שבין שני המשפטים הללו?

כיצד, לדעתכם, אפשר ליישב מתח זה?

♣ מהי משמעות הביטוי "תן דעתך"? מדוע לדעתכם הוא מופיע?

♣ מה מוסיף המשפט האחרון במדרש לתביעה מהאדם?

♣ מה הקשר בין מקור זה למקור הקודם?

♣ במקור זה מופיעים שני טעמים לציווי לא להשחית את עצי

העיר. מהם?

♣ מה דעתכם על שני הטעמים הללו? איזה מהם משכנע יותר

לדעתכם? הסבירו.

♣ בהתייחס לשמירת הטבע ולקיימות, אילו מהטיעונים הללו

משמעותי יותר? מדוע?

♣ מהו לדעתכם הקשר בין ריסון, הסתפקות והתאפקות לבעיית

האקולוגיה?

♣ כיצד לדעתכם אפשר לצמצם את התאוה ולהגביר את

הרגישות לסביבה? הדגימו.

"!יקח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ."

בראשית ב, טו

♣ מהי לדעתכם משמעות הביטוי "לעבדה ולשמרה"? מהם תפקידיו של האדם לפי ביטוי זה?

וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל"; אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אף על פי שתמצאו אותה מלאה כל טוב, לא תאמרו: נשב ולא נטע, אלא הוו זהירים בנטיעות... כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים, אף אתם היו נוטעים לבניכם, שלא יאמר אדם: אני זקן, כמה שנים אני חי, מה אני עומד ומתיגע לאחרים? למחר אני מת!... לפיכך לא יבטל אדם מן הנטיעות, אלא כשם שמצא – עוד יוסיף ויטע, אפילו יהיה זקן.

מדרש תנחומא, פרשת קדושים

♣ מהו הציווי לאדם שמופיע במקור זה?

♣ מה הטעם לציווי?

♣ אילו פעולות דומות אתם מכירים בתחום של שמירת הטבע ושל קידום קיימות? שתפו.

♣ מה החשיבות של פעולות אלה לקיומו של העולם? מה חשיבותן לדורות הבאים?

במקורות שלמדנו, ראינו דוגמות ל'עשה' ו'אל תעשה' בהקשר של קיימות ושל שמירת הטבע.

♣ ערכו רשימה אישית של פעולות שכדאי להימנע מהן לטובת שמירת הטבע והסביבה ושל פעולות שיש לעשות לטובת העניין.

♣ שתפו זה את זה ברשימות שלכם. האם יש פעולות 'עשה' או 'אל תעשה' שלא חשבתם עליהן בעצמכם?

♣ אילו מהפעולות אתם יכולים לאמץ ברמה האישית? ברמה הכיתתית? ברמה המשפחתית? ברמה הקהילתית?

♣ הציעו רעיונות לקידום פעולות אלה במעגלים השונים שבסביבתכם.